

Uživanje slobode okupljanja na otvorenom i u zatvorenom prostoru jemči se samo građanima zemlje. Inače, opšte pravilo o položaju stranaca kao beneficijara prava i sloboda pati od temeljnog pravnog nedostatka, a to je da se ono pravno uverljivo može tumačiti na više različitih načina.

Takođe, ne može se sa lakoćom jednoznačno protumačiti ni pravilo o adresatima pravne garancije prava na pravnu pomoć. Nema ni načelnih pravila o adresatima. Iako se opšti zaključak o položaju adresata može posredno izvesti iz pojedinih odredbi, u ustavni tekst nisu prepisana pravila prethodno važećeg ustava o tome da obaveza poštovanja jemstava ljudskih prava pripada organima javne vlasti, kao i svima drugima, fizičkim i pravnim licima. Najzad, čak se i pravila o međusobnom odnosu izvora prava ljudskih prava mogu različito tumačiti, i to u zavisnosti od toga da li se prednost daje pravilu o formalnom primatu ustavnih odredbi nad odredbama međunarodnog dokumenta, ili pak onom na osnovu kojeg se posebna pravila o ljudskim pravima iz drugih izvora prava usisavaju u ustavnopravni sistem, a koje kaže, između ostalog, da se Ustavom jemče i neposredno primenjuju prava i slobode koje potiču iz međunarodnog prava.

Preporučeni pravci izmene ustavnih pravila o ljudskim pravima.

Navedeni i drugi nedostaci ustavnog teksta koji se odnose na ljudska prava mogu se ukloniti u postupku ustavne revizije. Ako se pođe od pretpostavke da bi cilj izrade novih ustavnih odredbi o pravima i slobodama trebalo da bude stvaranje pravno-političkog okruženja koje pogoduje efektivnoj primeni principa ustavne demokratije, čini se da bi prilikom njihovog formulisanja trebalo posebno voditi računa o tri zahteva.

Prvo, budući ustav trebalo bi za sebe da obezbedi ulogu beskompromisnog političkog promotera principa ustavne demokratije.

Osnovna i zajednička poruka ustavnih odredbi o ljudskim pravima i organizaciji javne vlasti ne bi smela da stvori sumnju u pogledu načela na kojima se konstituiše politička zajednica. Ako se pomoću novog ustavnog dokumenta želi obezbediti jednaka sfera slobode za svakog člana političke zajednice, onda nijedno ustavno pravilo ne bi smelo da se nađe u opoziciji prema ovom jedinstvenom pristupu. U tom smislu, tekst ustava trebalo bi osloboditi postojećeg balasta antinomičnih principa.

Kategoričkim odustajanjem od koncepta nacionalne države otvorio bi se put uređenju političke zajednice izvan odnosa dominacije između njenih članova. Legitimni interesi većinskih, odnosno manjinskih grupa koje sebe identifikuju na osnovu nacionalnih, etničkih, verskih, socijalnih, ekonomskih, političkih, polnih, rodničkih, seksualnih i drugih obeležja, mogli bi se na taj način u punoj meri zadovoljiti, i to ne na štetu ostalih.

Drugo, posao izrade novih ustavnih odredbi trebalo bi u potpunosti vezati za princip ustavne demokratije, posebno u pogledu političke participacije svih zainteresovanih strana.

Da bi se obezbedilo zadovoljenje legitimnih interesa članova političke zajednice, u postupku formulisanja novih ustavnih odredbi trebalo bi da učestvuju svi oni na koje se te odredbe odnose ili kojih se one tiču. Porazno iskustvo pisanja Ustava iz 2006. u tajnosti i njegovog usvajanja bez ikakve rasprave o sadržini pojedinih ustavnih odredbi, ne bi se smelo ponoviti. Aktiviranjem mehanizama političke participacije u pripremi ustavnog dokumenta omogućila bi se artikulacija bitno raznovrsnih i često veoma suprotstavljenih interesa članova političke zajednice, kao i njihovo međusobno usaglašavanje. Bez obzira na to što bi se radilo o zametnom poduhvatu, sam tok postizanja društvenog konsenzusa o sadržini novih pravila garantovao bi kvalitet i dugovečnost budućim ustavnim rešenjima.

Treće, nova ustavna pravila o ljudskim pravima ne bi smela da sadrže pozitivnopravne greške koje bitno otežavaju primenu principa ustavne demokratije.